

# Чи земляки гідно відзначать 500-річчя Нобельського Євангелія?

Рівненщина може пишатися тим, що на її території – у селі Нобель нинішнього Зарічненського району у 1520 році було написано Нобельське Євангеліє. Ця найдавніша писемна пам'ятка Українського Полісся старша на 41 рік від Пересопницького. Нобельське Євангеліє збережене в єдиному екземплярі, реставроване, знаходиться у Вільнюсі в бібліотеці Академії наук Литви. Чи вдасться гідно відзначити славний ювілей?

## Закляття

### дячка-переписувача

Прикро, що цією унікальною Першокнигою більше цікавляться рядові краєзнавці, ніж ті, хто за родом своєї служби мав би проявляти до цієї проблеми інтерес. А проблема така є: хіба нормально, що українська писемна пам'ятка не на батьківщині, якщо не в оригіналі, то хоча б як копія? Тим паче, напередодні свого півтисячного ювілею, та ще й враховуючи повір'я, яке існує щодо місця перебування Нобельського Євангелія.

Із приводу місця перебування книги існує цікава, навіть дивовижно-містична, історія. Дослідниця найдавнішої писемної пам'ятки українського Полісся із села Мутвиця Зарічненського району Валентина Тумаш-Ляховець знайшла її в давньому дослідженні, здійсненому археографом Флавіаном Добрянським. Попри те, що Добрянський аналізує стиль письма (до речі, не «дуже грамотного, без розділових знаків») від самоучки-переписувача, він робить особливий акцент на післямові до Євангелія. А там ідеться про таке: «Хто цю книгу візьме від церкви Святого отця Миколи в Ноблі Пінського повіту, той буде проклятий у цей вік і в майбутній. А писав дяк, многогрішний раб Божий Севастян Аврамович».

Хтозна, чи це збіг, чи спокута за порушення завітного припису, але через десяток років після того, як із Нобеля забрали книгу, згоріла тамтешня церква. Вдруге храм у селі потерпів від снаряду під час Першої світової війни. Був підпал церкви і за радянської влади. Відповідно серед нині суцхих поліщуків побутує думка: «Якби книга залишалася на завітному місці, біда неодмінно проходила б повз».

Як потрапила



шуковців із дорученням збирати рукописні книги, що мають цінність. Вочевидь, саме за таких обставин потрапило Нобельське чотирикнижжя в поле зору литовських прихожан.

## Що розповіли рівненські краєзнавці

Краєзнавці з Рівненщини вирішили наяву побачити та відчутти дух Нобельського Євангелія. Настоятель Морочненської Свято-Параскевської церкви отець Павло (Дубінець) та виходець із Зарічненського району краєзнавець Сергій Чехун побували у Вільнюській бібліотеці, де зберігається земляцька святиня. З трепетом чекали на те, щоб її побачити.

Ось що згадує про це отець Павло:

– Представила нам Євангеліє завідувачка відділу давньої рукописної книги Еріка Кулішене, майже наша землячка, бо її мама родом із України. Саме вона відповідає за збереження Нобельського Євангелія і саме вона кілька років тому надала нам початкову інформацію про цю книгу, яку ми в себе на Поліссі почали шукати. У Литві Нобельське Євангеліє



во вразив незвичний припис-закляття – не брати Євангелія із Миколаївської церкви містечка Нобеля Пінського повіту. Зрештою, таке заклияття в середньовічному книжництві було непоодиноким. Воно використовувалося, щоб на віки «прив'язати» книгу до того місця, де вона народилася. Слід сказати і про те, що литовці гідно беруть раритет. Для нього виготовили спеціальний футляр. Книгу реставрували. Водночас на ній символічно залишилися затертості від читання та сліди від свічкового воску.

## Наступного року ювілей раритету

За законами справедливості, святиня має первісне право перебувати там, де народилася. Але чи вдасться її повернути в Україну? Краєзнавець Павло Дубінець, приміром, сподівається, що знайдуться зацікавлені «державні люди», які посприяють цій справі. Принаймні, якщо не поверненню оригіналу, то створенню бодай репринтної копії, здійсненню перевидання, а далі – науковому вивченню пам'ятки і пошуку у ній тодішніх можливих мовних особливостей краю.

Що для цього потрібно? Найперше – домовленість на «високому» рівні про подальшу долю пам'ятки і її використання, наявність необхідних коштів, бо, скажімо, проस्कандувати один листок письма (якщо дозволить) вартуватиме до десяти євро.

Зрештою, потрібна ініціатива, зацікавленість і патріотизм.

Щодо останніх факторів, то вони в дослідників із Полісся є, а щодо перших двох, то вірність: з Божим благословенням неодмінно будуть... Тим паче, що наближається віхова дата – 14 червня 2020 року переписному Нобельському Євангелію виповниться 500 років.

## Як потрапила

### Першокнига на чужину

Це дослідила Валентина Тумаш-Ляховець із села Мутвиця Зарічненського району. Три роки тому вчителька, одержима історією рідного краю, вивчала вікові витоки села Нобель і натрапила на книжку Петра Гільтебрандта «Рукописное отделение Виленской публичной библиотеки» середини позаминулого століття. Саме в ній вичитала розповідь про рукописне Четвероєвангеліє, явлене у світ 1520 року в Нобелі, а надалі «перекочоване» на литовські терени.

Відтак у Валентини Тумаш-Ляховець та її колег-краєзнавців, з якими дослідниця поділилася відкриттям, з'явилася закономірна цікавість: чи жива ця пам'ятка понині? Після поданого запиту в Литву з'ясувалося, що жива, а заодно має надзвичайну долю.

За однією з версій, книга змінила місцеперебування тому, що в середині XIX століття граф Тишкевич заснував у Вільнюсі Музей давнини, а попечитель Виленського навчального округу відрядив у Західний край по-

кати. У Литві Нобельське Євангеліє фотографувати посторінково нам не дозволили, окрім розділу з Євангелієм від Матвія. Це для того, щоб ми могли звірити текст із факсимільним виданням пересопницького варіанта перепису Святого Письма. Загалом раритет нас дуже вразив. Розміром він двадцять на п'ятнадцять сантиметрів. Всі 702 сторінки (на знімку: одна з сторінок) писані чорними чорнилами, а заглавні слова – червоною кіновар'ю. Ще тут є дуже значима річ – відомість про час написання, зокрема, дата, коли завершена праця. Це день пам'яті Іустина Філософа 1520 року. Тобто 14 червня, як за новим стилем. Читати книжку навіть зі знанням старослов'янської мови нелегко. Бо в тексті є багато скорочень, а також суцільних рядків, які можуть сягати одного абзацу. Тож при читанні треба додатково розділяти слова і додумуватися до змісту... Запам'яталося і таке: не всі букви на сторінці однакового тону. Є особливо виразні – це коли писар первонаочально наносив фарбу на листок і цієї фарби було найбільше. При огляді книги особли-

Про цю вікопомну дату розмовляла з головою Рівненської обласної ради Олександром Данильчуком, його заступником Олексієм Бучинським, окремими депутатами обласної ради. Вони погодились, що цю дату слід гідно відзначити в області. і що час підготуватись до ювілею ще є.

Але він спливає дуже швидко, бо з практики відомо, що не так просто і швидко отримати дозвіл навіть від дружньої до України Литви для зняття копій зі сторінок поліського раритету, з яких згодом будуть надруковані факсимільні копії Нобельського Євангелія. Святкування ювілею пов'язане і з фінансовими витратами. Тож відкласти підготовку до ювілею у далекий ящик не варто.

Голова обласної ради Олександр Данильчук звернувся листом до Міністерства закордонних справ України Павла Клімкіна з проханням клопотати перед керівництвом Республіки Литва щодо можливості повернення на Рівненщину стародавньої пам'ятки книжного мистецтва.

**Олександра ЮРКОВА**  
**Фото Сергія ЧЕКУНА**